

Forslag
Behandles i

A 1863
Udvalget for et Holdbart Norden

Udvalget for et holdbart Nordens betænkning over medlemsforslag om ekocidlovgivning

Udvalget for et Holdbart Norden foreslår at Nordiske råd rekommanderer de nordiske lande

att deltaga i relevanta internationella diskussioner för att kriminalisera allvarliga förbrytelser mot den naturliga miljön såväl under krigstid som under fredstid.

Baggrund

Rebecca Le Moine (MP) og Janine Alm Ericson (MP) og Simon Holmström (HI), har fremsat forslag om at

Nordiska rådet rekommanderar Nordiska ministerrådet

att verka för att ekocid (storskalig miljöförstöring) blir ett internationellt brott i Romstadgan, möjligt att åtala vid Internationella brottmålsdomstolen i Haag

De ekosystem vi är beroende av för välfärd, försörjning och överlevnad eroderas nu systematiskt med en oerhörd hastighet. Trots årtionden av kännedom om de negativa sambanden fortsätter stater, företag och finansbolag att exploatera och investera i verksamheter som är förödande för planet och mänsklighet. Kortsiktig ekonomisk vinst genereras men på längre sikt undermineras välbefinnande, mänskliga rättigheter och risken för konflikter och ofrivillig migration ökar.

Ytterst är det ett hot mot fred och säkerhet vilket ger en internationell ekocidlagstiftning legitimitet att erkännas som ett femte tillägg i Romstadgan, det juridiska ramverk gällande brott mot freden som reglerar Internationella Brottmålsdomstolen i Haag. Internationell ekocidlagstiftning kriminaliserar storskalig miljöförstöring, sätter en gemensam yttersta gräns och erbjuder en efterfrågad global åtgärd på ett globalt problem.

Påföljder som böter eller andra ekonomiska konsekvenser har inte visat sig hindra aktörer från att bedriva storskalig rovdrift på naturen.

Med en internationell ekocidlagstiftning skulle beslutsfattare inom politik och företag kunna hållas personligt ansvariga och åtalas för de miljöbrott deras beslut eller agerande orsakat. Precis som juridiska personer idag kan åtalas för brott mot mänskliga rättigheter. När det som är företagsekonomiskt rationellt men skadligt för miljö och samhälle leder till att ansvariga riskerar att dras inför rätta, skapas ett kraftfullt incitament för ledare att agera hållbart. Inte minst förmodas investeringar och satsningar styras i en mer hållbar riktning. Tydliga riktlinjer är dessutom vad företagen själva efterlyser.

I ett stort internationellt upprop kräver över 560 företag, bl.a. Microsoft, IKEA och Walmart, kraftfullt och skyndsamt agerande mot den ekologiska krisen världen står inför.

En internationell lag om ekocid är särskilt angeläget för fattiga länder som är socioekonomiskt utsatta då det ofta är synonymt med svag miljölagstiftning. Det är dessa länder vars befolkningar är de som bidragit minst till problemen, som drabbas hårdast av globaliseringens baksidor som exploatering och föroreningar. Vidare är friska ekosystem ett avgörande fundament för all utveckling och utan det når vi inte heller de globala hållbarhetsmålen.

Lagstiftning har en starkt normerande genomslagskraft. Att storskalig miljöförstöring blir kriminellt har en viktig effekt på samhällets värderingar vilket är av stor betydelse då vi även behöver jobba med ett förändrat synsätt i vår omställning till att leva inom de planetära gränserna.

Det brådskar att hitta kraftfulla verktyg som kan vända den alarmerande trend vi just nu ser i världen. En internationell ekocidlagstiftning har enorm potential att vara just detta då romstadgan är ett av världens kraftfullaste juridiska dokument. På kort tid har intresset ökat avsevärt.

Vid ICC:s partsmöte i november 2019 menade Vanuatu och Maldiverna att ekocid som internationellt brott nu behöver diskuteras på allvar. Samma månad uttalade Påven Franciskus sitt stöd för ekocid som internationellt brott vilket även Kyrkornas Världsråd gjorde i juni 2019. I Sverige har LO och Palmecentret i mars 2020 efterlyst ekocid som brott i en debattartikel. I juli 2020 uttalade Frankrikes president Macron stöd för förslaget och kort därefter enades den nya regeringen i Belgien om att verka för ekocid som både ett nationellt och internationellt brott. I juli 2020 skrevs även ett öppet brev där Greta Thunberg tillsammans med unga klimataktivister från Tyskland och Belgien krävde att EU:s medlemsländer ska verka för en internationell ekocidlagstiftning.

Under 1990-talet när romstadgan ursprungligen utarbetades var ekocid med, men ströks i sista stund. Omfattande, långvarig och allvarlig miljöförstöring är enligt romstadgan kriminellt i krigstid, men är inget brott i fredstid.

Detta är orimligt och behöver åtgärdas. Nordiska rådet bör därför verka för att ekocid (storskalig miljöförstöring) blir ett internationellt brott i Romstadgan, möjligt att åtala vid Internationella brottmålsdomstolen i Haag.

Som led i behandlingen af forslaget havde udvalget besøg af professor Fausto Pocar på sit møde 7. september 2021, som gav en præsentation af et initiativ under det europæiske institut for EU-lovgivning. Initiativet skal bidrage til debatten om definitionen af ekocid, som en forbrydelse mod menneskeheden og vil tilbyde kommissionen en juridisk basis for vedtagelse af EU-lovgivning om ekocid og belyse perspektiverne i gøre ekocid strafbart under den internationale straffedomstol (Romstatutten). Oplægget fra Professor Fausto Pocar tydeliggjorde at en tilføjelse til Romstatutten er vigtig, men ikke kan stå alene, men bør følges op af EU-lovgivning og lovgivning på nationalt niveau.

Repræsentanter fra Mittengruppen foreslog at indsamle mere information om emnet eventuelt ved at afholde et miniseminar. Efter afstemning blev det med et snævert flertal vedtaget at afholde et miniseminar. Den konservative gruppe foreslog, at invitere EU parlamentarikere til seminaret, og Mittengruppen foreslog at invitere repræsentanter fra det uafhængige ekspertpanel samt ungdomsrepræsentanter. Nordisk Frihed foreslog, at medtage virksomhedsperspektivet på seminaret. Den socialdemokratiske gruppe fremhævede at transnationale selskabers rolle. Nordisk Grøn venstre tilkendegav støtte til forslaget. Den 20. januar afholdtes et virtuelt miniseminar om ecocid.

Europa-Parlamentet (EP) vedtog den 19. maj 2021 en betænkning, der opfordrer til stærk EU-støtte og beskyttelse af klima- og miljøforkæmpere. Betænkningen opfordrer EU og medlemsstaterne til at bane vejen inden for Den Internationale Straffedomstol (ICC) mod nye forhandlinger mellem parterne for at anerkende 'økocid' som international kriminalitet i henhold til Rom-statutten. For at reducere og forebygge skader på miljøet vil Europa-Parlamentet styrke de to eksisterende EU-regler om miljøkriminalitet (Environmental Crime Directive (ECD)) og miljøansvar (Environmental Liability Directive (ELD)).

Kommissionen fremsatte den 15. december 2021 forslag om et nyt direktiv, som skal erstatte et eksisterende direktiv om miljøkriminalitet. Formålet med det nye direktiv er at

1. Forbedre effektiviteten af efterforskning og retsforfølgning ved at opdatere direktivets anvendelsesområde
2. Præcisere eller fjerne vage udtryk, der bruges i definitionerne af miljøkriminalitet
3. Sikre effektive, afskrækkende sanktionstyper og -niveauer for miljøkriminalitet
4. Fremme grænseoverskridende efterforskning og retsforfølgning
5. Forbedre informeret beslutningstagning om miljøkriminalitet gennem forbedret indsamling og formidling af data
6. Forbedre den operationelle effektivitet af nationale håndhævelseskæder for at fremme efterforskning, retsforfølgning og sanktioner

I forhold til kommissionens forslag til nyt direktiv om miljøkriminalitet er Europa parlamentet bl.a. nået til enighed om

- at undgå de begrænsninger, der er knyttet til den nuværende liste over miljølovgivninger som er omfattet af direktivet ved at oprette en "generel" eller "catch-up"-klausul, som kunne dække enhver fremtidig miljølovgivning
- har ikke kunnet nå til enighed om at inkludere 'ecocid'. Derimod er der enighed om at inkludere en specifik definition for de "alvorligste forbrydelser" eller "forbrydelser af særlig grovhed", baseret på den internationale paneldefinition for ecocid
- med hensyn til bødeniveauet for juridiske personer var det opnåede kompromis at anvende 10 % af den gennemsnitlige globale omsætning for den juridiske person i de tre forretnings år, der gik forud for afgørelsen
- udvidelse af medlemsstaternes jurisdiktion betydelig
- indførelse af behovet for at træffe forholdsregler såsom øjeblikkeligt ophør af adfærden eller at pålægge foranstaltninger for at forhindre skaderne.
- forbedring af de nationale myndigheders værktøjer til at indefryse og konfiskere udbyttet fra lovovertrædelser.

Derudover opfordrer Europa Parlamentet medlemsstaterne til styrke deres rets- og håndhævelsessystemer inden for miljøstrafferet ved at:

- etablere eller styrke retshåndhævende enheder;
- tilbyde specialiseret uddannelse til dommere, anklagere, politi og retspersonale;
- udpege specialiserede enheder, anklagere og straffedommere til at behandle miljøkriminaliteter og sørge for specialiserede dommerkamre.

Betænkning over medlemsforsalg om ekocidlagstiftning blev behandlet af NR's forsamling på sessionen i 2022, hvor et flertal stemte for at sagen sendes tilbage til udvalget – jf. forretningsordens paragraf 52. Udvalget besluttede på møde 24. januar 2023 at genbehandle betænkningen over medlemsforslaget om ekocidlagstiftning, og afvente processen i EU vedrørende behandling af direktiv om miljøkriminalitet. På sit møde den 26. juni 2023 blev udvalget præsenteret for opdateringerne af EU's

miljødirektiv, og besluttede enstemmigt at erstatte det fremlagte forslag med
Mittengruppens kompromisforslag til atsats som rekommanderer de nordiske lande
att deltaga i relevanta internationella diskussioner för att kriminalisera
allvarliga förbrytelser mot den naturliga miljön såväl under krigstid som under
fredstid.

Udvalgets synspunkter

Udvalget for et holdbart Norden finder at miljøkriminalitet er et alvorligt og grænseoverskridende problem, der skal håndteres i internationalt regi og nationalt niveau. Der er brug for tydelig lovgivning der gør det muligt at forfølge og straffen miljøkriminalitet mere effektivt end det gøres i dag. Det er derfor også med stor interesse og nysgerrighed, at udvalget har behandlet medlemsforslaget. Mange perspektiver er blevet vendt og drøftet og en række internationale eksperter har bidraget til denne proces. Udvalget noterer at der både i internationalt regi og på EU-niveau pågår udvikling af juridiske rammer, som adresserer miljøkriminalitet på forskellige måder.

Eksempelvis forhandles der i FN forhandles om en bindende traktat, der skal gøre det muligt at holde transnationale og nationale virksomheder ansvarlige for menneskerettighedskrænkelser i hele virksomheden værdikæde. Traktaten vil for det første pålægge virksomhederne at udvise 'rettidig omhu', ved at identificere, forebygge og afbøde menneskerettighedskrænkelser, og sikre afhjælpning af miljø skader og økologisk genopretning mm.

Derudover har OECD-retningslinjer for ansvarlig virksomhedsadfærd, som netop er blevet opdateret, og nu stiller krav til virksomheder om at have klimamål og strategier, der tager højde for drivhusgasemissioner, og som understreger at 'rettidig omhu-forpligtelsen' gælder i *hele* værdikæden. Desuden opfordres virksomheder til at engagere sig med alle berørte interessenter i deres aktiviteter.

På EU-niveau har direktivet om 'rettidig omhu (due diligence) fokus på bl.a. menneskerettigheder og ordentlige arbejdsrettigheder, miljø og øget bæredygtighed.

Derudover pågår der i EU en række relevante arbejder med henblik på at reducere og forebygge skader på miljøet. De to eksisterende EU-regler om miljøkriminalitet (Environmental Crime Directive (ECD)) og miljøansvar (Environmental Liability Directive (ELD)) er under opdatering. Forhandlinger om direktivet for miljøkriminalitet er i sin afsluttende fase, og der lader til at være enighed om følgende

- styrket definition af miljøkriminalitet
- udvidelse af listen over virksomheder omfattet af direktivet
- skærpelse af strafferamme.
- udvidelse af medlemsstaternes jurisdiktion betydelig

- indførelse af behovet for at træffe forholdsregler såsom øjeblikkeligt ophør af adfærden eller at pålægge foranstaltninger for at forhindre skaderne.
- forbedring af de nationale myndigheders værktøjer til at indefryse og konfiskere udbyttet fra lovovertrædelser

Det har ikke været muligt at nå til enighed om at inkludere 'ecocid' i direktivet, men derimod inkluderes en definition for de "alvorligste forbrydelser" eller "forbrydelser af særlig grovhed", som bygger baseret på definitionen af 'ecocid', som er udarbejdet af det den internationale ekspert-panel for ecocid.

Tilbage meldingerne fra de nordiske regeringer til spørgsmålet om hvorledes landene har implementeret OECD retningslinjer indikerer at de nordiske lande i det store hele har implementeret OECD retningslinjer, og nordiske virksomheder generelt har høje standarder i forhold til ansvarlighed.

Utskottet noterar samtidigt att skyddet mot miljön särskilt bör upprätthållas i krigsförhållanden. Rysslands fullskaliga invasion av Ukraina har fört med sig förödande miljöeffekter, inte minst med tanke på den ryska attacken mot Kachovka vattenkraftsdamm. Det internationella samfundet har ett ansvar att åberopa och vid behov förstärka internationella miljönormer och rättsliga mekanismer för att hålla förövarna ansvariga. Ansvarsskyldighet är viktig för återhämtningen av Ukraina.

Med udgangspunkt i at de mange processer og drøftelser, som pågår i internationalt regi og på EU-niveau, finder udvalget det relevant og vigtigt at sikre anerkendelse og bekæmpelse af miljøkriminalitet gennem formelle aftaler og lovgivning på flere niveauer. Derfor foreslår et enigt udvalg at rekommandere de nordiske regeringer at deltage i relevanta internationella diskussioner för att kriminalisera allvarliga förbrytelser mot den naturliga miljön såväl under krigstid som under fredstid.

København, den 5. september 2023

Johan Andersson (S)
Tove Elise Madland (A)
Mats Wiking (S)
Per Husted (S)
Ola Elvestuen (V)
Rebecka Le Moine (MP)
Bella Forsgrén (gröna)
Simon Holmström (HI)

Ásmundur Friðriksson (Sj.)
Heikki Autto (saml)
Lene Westgaard-Halle (H)
Mariane Paviasen (IA)
Marianne Bigum (SF)
Staffan Eklöf (SD)
Himanshu Gulati (FrP)